Irak'ta İç Savaş Aralığı: Felluce

ABD'nin 2003 yılında Irak'ı işgal etmesiyle birlikte yönetimden uzaklaştırılan Sünni kesim, devlet yönetiminde, Irak genelinde Şii ve Kürtlerden sonra üçüncü unsur oldu. Devlet kadrolarında bulunan Baas mensuplarının, suçlu-suçsuz ayrımı yapılmadan bütünüyle bu kadrolardan uzaklaştırılması, Sünni kesim üzerinde telafisi güç etkiler bıraktı. Birçok ordu mensubu subay ve asker, kamu kurumlarında çalışan binlerce memur işsiz kaldı. Kendilerini dışlanmış hisseden birçok kişi ya yer altına çekildi ya da direniş örgütlerine katıldı.

Irak'taki Sünni topluluk, 2005 yılından itibaren yapılmaya başlanan birçok yerel ve genel seçimi boykot ederek seçimlere katılmadı. Bu durumun ortaya çıkmasında etkili olan nedenler, hem güvenlik endişesi hem de Bağdat yönetiminin baskıcı politikaları idi. Ayrıca Sünnilerin ABD'nin Irak'ta kurduğu sisteme destek vermemesi, Şiilerin yönetimde güçlü olmasında etkili oldu. İktidarı ele geçiren bazı Şii politikacıların Sünnilere karşı dışlayıcı politikalar benimsemesi, Sünnilerin devlet yönetiminden iyice uzaklaşmasına neden oldu. 2006 yılında Maliki yönetiminin başa gelmesiyle Sünni kesim üzerindeki baskılar iyice arttı. İran yönetiminin Maliki ve diğer Şii örgütler üzerindeki etkisi de düşünüldüğünde, Sünniler için Irak'ta siyaset yapmak artık oldukça zorlaşmıştı. 2010 yılında yapılan seçimlerde farklı etnik kimliklerin oluşturduğu Irakiye Listesi (Sünni Araplar, eski Baasçılar, milliyetçi Araplar, Irak Türkmen Cephesi ve bazı önde gelen Şii Araplar), seçimlerde çoğunluğu sağlamasına rağmen iktidarı elde edemedi. Yaklaşık 10 ay boyunca hükümetin kurulamaması üzerine İran'ın desteği ile Maliki hükümeti yeniden iktidarı ele geçirerek Sünni kesimin diğer gruplarla iktidar olma şansını ortadan kaldırdı. Maliki'nin başbakan olmasının yanı sıra savunma, içişleri ve ulusal güvenlikten sorumlu devlet bakanlıklarını da kendi bünyesine alması, Maliki'yi Irak'ta tek adam haline getirdi. 2011 yılında ABD'nin Irak'tan çekilmesiyle birlikte Maliki hükümeti Sünni kesim üzerinde daha fazla baskı kurarak mezhepçilik kartını daha açık oynamaya başladı. Sünni toplumun önde gelen siyasetçilerinden dönemin cumhurbaşkanı yardımcısı Tarık el-Haşimi'nin teröre destek vermekle suçlanması ve ardından tutuklanmaya kalkışılması, akabinde yine önemli Sünni siyasetçilerden dönemin Maliye Bakanı Ahmet Alvani'nin tutuklanması, Sünni toplumun merkezî yönetime karşı tepki göstermesine neden oldu. Başta Anbar eyaletinin en büyük iki kenti olan Ramadi ve Felluce olmak üzere birçok yerde hükümet karşıtı gösteriler yapılmaya başlandı. Hükümetin gösterileri şiddet yoluyla bastırmaya çalışması, gösterilere katılımı daha da arttırdı. Irak ordusu, artan şiddet olayları karşısında sivil-eylemci ayrımı yapmaksızın halka karşı orantısız güç kullandı. Ordunun artan şiddeti karşısında, Irak Meclisi'ndeki Sünni kesimden 44 milletvekili, Sünnilere siyaset yaptırılmadığı gerekçesiyle istifa etti. Ordunun uyguladığı bu şiddet karşısında birçok Sünni aşiret, başta DAEŞ olmak üzere hükümet karşıtı örgütlere katılarak ordu ile çatışma içerisine girdi. 2014 yılından itibaren söz konusu Sünni aşiret liderleri ve DAEŞ, aralarındaki iş birliğini arttırarak Irak ordusunu Ramadi ve Felluce kentlerinden çıkardı. Yönetimi ele geçiren gruplar buraları kontrol etmeye başladı. Zaman zaman Irak ordusu bölgede yönetimi geri almak için operasyon başlattıysa da başarılı olamadı.

Felluce'nin Irak Sünni dünyasında önemli bir yeri vardır. Kent, ABD'nin 2003 Irak işgalinde en fazla direnişle karşılaştığı ve ağır kayıplar verdiği yerdir. Ayrıca günümüzde DAEŞ'in kontrolünde olan bu yer, Bağdat'ın 45 kilometre batısında stratejik öneme sahip bir noktadadır. Yaşanan gelişmeler üzerine Irak Başbakanı Haydar el-İbabi 23 Mayıs 2016'da Felluce'yi DAEŞ'ten kurtarma operasyonunun başladığını açıkladı. Operasyona ordu birliklerinin yanı sıra, polis teşkilatına bağlı unsurlar, Şii milislerden oluşan Haşdi Şabi ve bazı Sünni aşiretler de katılıyor. Felluce'de, Birleşmiş Milletler'in açıkladığı rakamlara göre 50.000'den fazla sivil yaşıyor ve bu insanların sivil kalkan olarak kullanıldığı bildiriliyor. Ayrıca kente uygulanan ambargolar dolayısıyla gıda stokları tükenen halkın büyük bir kıtlıkla karşı karşıya olduğu haber veriliyor. Operasyon başlamadan önce sahadan alınan rakamlara göre, son birkaç ayda bölgeden göç eden aile sayısı 5.000'i (yaklaşık 25.000 kişi) geçmiş durumda. Bunların yaklaşık %30'unu 10 yaş altı çocuklar, %50'sini kadınlar, %20'sini yetişkin erkek ve 10 yaş üstü çocuklar oluşturuyor. Operasyonun başlamasıyla birlikte bu sayının artacağı tahmin ediliyor. Yine operasyondan önce bölgeye insani yardım götüren aktivistler, yerel insan hakları örgütleri, hastaneler ve sivil toplum kuruluşlarında çalışanların verdiği bilgilere göre Felluce'de sağlık alanındaki durum ise şöyle: Kentte çoğu kadın ve çocuk 3.438 kişi hayatını kaybetmiş, yine çoğu kadın ve çocuk olmak üzere 5.703 yaralı (Yaralıların büyük çoğunluğunun durumu ağır. Yeterli sağlık teçhizatının olmaması, kayıpların sayısını arttırmakta.) bulunuyor. Felluce Devlet Hastanesi ise önceki bombardımanlar sebebiyle %60 oranında kullanılamaz hale gelmiş.

Felluce'nin özgürleştirileceğini söyleyen Başbakan İbadi, güvenlik güçlerinin sivillerin Felluce'den çıkışı için güvenli yollar oluşturduğunu duyurmuş ve ellerinde beyaz bayraklarla DAEŞ'ten kaçmalarını istemişti. Fakat uygulama hiç de söylediği gibi olmadı. Özellikle Şii militanların oluşturduğu polis güçleri ve Haşdi Şabi milislerinin DAEŞ'ten kaçan halka ağır işkenceler yaptıkları gerek sosyal medyada gerekse bu milislerden kaçan insanların ifadelerinde görülüyor. Şii milislerin elinden kaçan sivillerin anlattıklarına göre;

su istediği için insanların boğazının kesildiği, teslim olanların işkence gördüğü, birçok sivilin keyfî olarak kurşuna dizildiği ve insanların canlı canlı yakılarak öldürüldüğü insanlık dışı katliamlar yaşanıyor. Yine Haşdi Şabi milisleri başta olmak üzere operasyona katılan militanların yaklaşık 1.000 kadar sivili kaçırdığı, bunların 600'ünün aşiret liderlerinin araya girmesiyle serbest bırakıldığı biliniyor. Kurtulamayan insanlardan 300 kadarının canlı canlı toprağa gömüldüğü, geri kalanların akıbetinin ise meçhul olduğu, kurtulan sivillerin anlattıklarından öğrenilenler.

Tüm bu katliamların duyulması üzerine Başbakan İbadi sivillere karşı hak ihlali yapanların cezalandırılacağını açıklasa da insanlar bu açıklamaların sadece sözde kalacağına inanıyor. Zira Haşdi Şabi milisleri üzerindeki egemenliği sadece kâğıt üzerinde olan İbadi'nin bu örgüte karşı bir şey yapamayacağı Iraklı yetkililer tarafından da dile getiriliyor. Esas olarak İran'ın nüfuzunda bulunan Haşdi Şabi milisleri, Sünnilere karşı intikam duygusu ile hareket ediyor. Sünni kesimin imhası niteliğine bürünen bu operasyonda, Felluce'yi kurtarmaya giden ordu güçlerinin ve milislerin ellerinde mezhepçi fanatizmi yansıtan unsurların olması, operasyona *Lebbeyk ya Hüseyin* kod adı verilmesi, Sünnilere karşı duyulan öfkeyi açıkça gösteriyor. Ayrıca İran Kara Kuvvetleri komutanı ile Devrim Muhafızları Komutanı Kasım Süleymani'nin de bu operasyonlarda yer alması, Irak'ta Sünni kesime yönelik vahşetin boyutlarının daha iyi anlaşılmasını sağlıyor.

Bölgede İran ile birlikte operasyonlara katılan ABD de Felluce'de Haşdi Şabi milislerini destekleyen ve göz yuman bir tutum içerisinde. Irak'ta toplumları bütünleştirmekten uzak bir siyaset izleyen ve Sünni kesimin maruz kaldığı katliamlara ses çıkartmayan ABD, İran ile birlikte desteklediği Şii milisler aracılığıyla yeni bir kaos ortamı çıkartmaya muktedir görünüyor. Iraklı Sünni yetkililerden gerek Nuceyfi gerek Irak müftüsü Rafi er-Rifai gerekse Irak Meclis Başkanı el-Cuburi olmak üzere yetkililerin yaptığı açıklamalar Felluce'de Şii milislerin ve hükümet güçlerinin katliamlarla şehri ele geçirmesinin yeni bir iç çatışmanın habercisi olacağı yönünde. Felluce'de DAEŞ bitse bile yapılan katliamlar karşısında Sünni örgütlerin daha şiddetli eylemlere yönelmesi kaçınılmaz olabilir. Çünkü Sünni kesim başından bu yana Felluce'yi kurtarma operasyonuna Şii militanların katılmaması gerektiğini savunuyor. Ancak bütün bu açıklamalara rağmen Irak yönetiminin ve İran'ın isteği ile Şii militanların kurtarma operasyonunda yer alması, Felluce'nin kurtarılmasında ideolojik ve mezhepsel temellerin olduğunu apaçık ortaya koyuyor. Sünnilere yönelik vahşet karşısında suçluların cezalandırılmaması, Sünni toplum üzerinde derin bir iz bırakacak ve ileride Irak'ta iç savaşın kapısı aralanmış olacak.

Bu veriler ışığında geleceğe yönelik olarak farklı senaryolar öngörülüyor:

Birinci Senaryo: Bu senaryoda, operasyonda yer alan Felluce Kalkanı (Sünni aşiretlere bağlı birlikler) adlı birlikler Felluce'ye batı kanadından girer ve şehri kontrol altına alır. Böylece şehrin tamamı yıkımdan kurtulmuş olur. Bu senaryoda kilit nokta Haşdi Şabi milisleridir. Haşdi Şabi'nin operasyondan çekilmesi ile bu senaryonun başarıya ulaşma ihtimali oldukça yüksektir. Ayrıca bu durumda, Irak'ta var olan mezhepler arası krizin etkisi de hafifleyecektir. Bu senaryonun gerçekleşebilmesi için, bölge devletlerinden başta Türkiye olmak üzere diğer İslam ülkelerinin ABD ve Iraklı yetkililerle yoğun temas içine girerek Haşdi Şabi milislerinin operasyondan çekilmesini sağlamaları gerekmektedir.

İkinci Senaryo: Bu senaryo Haşdi Şabi milislerinin Felluce'ye girmesi durumunda gerçekleşebilecek senaryodur. Daha önceki dönemde Şiilerin girmesine izin verilmeyen el-Karma'da olduğu gibi, burada da sonradan karar değiştirilip Haşdi Şabi milislerinin şehre girmesine izin verilebilir. Böyle olması durumunda Felluce Kalkanı güçleri Fırat Nehri'nin batısındaki bölgeleri kontrol altına almaya çalışırken Haşdi Şabi milisleri de Felluce halkından intikam almak için yağmaya, katliamlara ve tecavüzlere başlayabilir.

Üçüncü Senaryo: Bu senaryo en kanlı senaryodur. Eğer ABD ve Irak yönetimi Haşdi Şabi'nin Felluce'ye doğu cephesinden girmesine izin verirse, batıdan saldırıya geçen Felluce Kalkanı birlikleri ile karşılaşarak sokak çatışmalarına başlayabilirler. ABD ve Irak yöneticilerinin Şii milisleri al-Saqlawi'ye bölgesine yönlendirmesi de Felluce'ye girileceğinin göstergesidir. Irak için yeniden iç savaşa sebep olacak olan bu durum, kaosun ve yıkımın habercisidir. Ayrıca yaşanan sokak savaşının sadece Felluce ile sınırlı kalmayacağı, başta Bağdat olmak üzere tüm ülkeye yayılabileceği de tahmin edilmektedir. Operasyonun gidişatına bakıldığında Haşdi Şabi milislerinin operasyonda yer almaya devam etmesinin, bu senaryonun gerçekleşmesini kaçınılmaz kılacağı ortadadır.